

Mladá veda

Young Science

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 1, ročník 11., vydané v marci 2023

ISSN 1339-3189

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Prichádza jar. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

doc. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

Mgr. Jakub Köry, PhD. (School of Mathematics & Statistics, University of Glasgow, Glasgow)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra veřejné ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FŠŠ UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

MESTSKÉ ČASTI AKO BILANCIA (NE)EFEKTÍVNEJ DEĽBY MOCI V ÚZEMNEJ SAMOSPRÁVE KOŠÍC

CITY DISTRICTS AS BALANCE OF THE (IN)EFFICIENT DISTRIBUTION OF PUBLIC POWER IN THE TERRITORIAL SELF-GOVERNMENT OF THE KOŠICE CITY

Dominik Béreš¹

Autor pôsobí ako interný doktorand na Vysokej škole bezpečnostného manažérstva v Košiciach. Vo svojej dizertačnej práci sa venuje problematike bezpečnosti a efektívnosti hospodárskych operácií vo verejnej správe.

Author works as an internal doctoral student at the University of Security Management in Košice. In his dissertation, he deals with the issue of security and efficiency of economic operations in public administration.

Abstract

The article deals with the issue of the effective division of public power, competences and operation of specific units of territorial self-government at the local level - city districts in the city of Košice, taking into account the number and efficiency of spending public finance for the management of public administration in the locally appropriate conditions of the city. With the article, the author will try to clarify the principle and essence of the functioning of a large number of city districts with relatively independent local subjectivity and a territorial focus on the population with general and specific needs.

Key words: city district, self-government, competences, public power distribution, public budget

Abstrakt

Článok rieši problematiku efektívnej deľby verejnej moci, kompetencií a pôsobnosti špecifických útvarov územnej samosprávy na lokálnej úrovni – mestských častí v meste Košice, pri zohľadnení počtu a hospodárnosti vynakladania verejných financií na riadenie verejnej správy v miestne príslušných podmienkach mesta. Autor sa článkom pokúsi objasniť princíp a podstatu fungovania vysokého počtu mestských častí s relatívne samostatnou územnou subjektivitou a teritoriálnym záberom na obyvateľstvo s všeobecnými i špecifickými potrebami.

Kľúčové slová: mestská časť, samospráva, kompetencie, deľba moci, verejný rozpočet

---

¹ Adresa pracoviska: PhDr. Ing. Dominik Béreš, MBA, LL.M, Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, Košťova 1, 040 01 Košice
E-mail: dominik.beres@gmail.com

Úvod

V tomto článku sa sústredíme na prienik témy opodstatnenosti špecifického útvaru územnej samosprávy s plnou právnou subjektivitou, ktorý je príznačný len pre 2 mestá v Slovenskej republike – a to Bratislava a Košice. V týchto mestách sú totiž osobitným právnym predpisom a vykonávacím štatútom vymedzené de facto i de jure administratívne útvary – mestské časti. Práve opodstatnenosť rozsahu kompetencií a počtu mestských častí, konkrétne v Košiciach, zameriame náš záujem o projekciu finančných vzťahov, závislosti a samostatnosti v rozpočtových kompetenciách ako aj osobitný pohľad na ich vysoký počet v prepočte na obyvateľa mesta.

Či už hovoríme o najstarších samosprávnych formách na našom území v 13. storočí, alebo o postupne sa meniacich jednotkách územnej organizácie v súčasnosti, vždy ide o riešenie výberu najlepšieho a najsilnejšieho centra danej jednotky, efektívnej deľby práce, pôsobností a právomocí, účinnej vertikálnej, či horizontálnej kontroly, riadenia, ale i rozhodovanie o uzurpovaní a centralizácii moci na najvyššom stupni správnej organizácie, či naopak, o ponechaní istej autonómie, samostatnosti na nižších zložkách územno-správneho systému štátu. V dôsledku toho sa mení aj obsah pojmu územná samospráva a objavuje sa s tým súvisiaci problém decentralizácie, na pozadí ktorého sa vytvárajú územné a správne celky v dnešnom slova zmysle. Nie však len územné, administratívne, geografické, či demografické územia, ale najmä ekonomicky stabilné a finančne vyvážené útvary, schopné pokryť aj ten najmenší verejný záujem, o ktorého uspokojenie sa vo svojej podstate nepostarajú ani jednotlivci, ani právnické osoby privátneho sektora.

Špecifická forma územnej samosprávy – mestské časti v Košiciach

Pohľady na priestorové a organizačné princípy verejnej správy ponúka mnoho domácich i zahraničných autorov. Je však potrebné upriamiť pozornosť na odlišnosti a špecifiká, ktoré sú príznačné pre osobitný druh verejnoprávnej zložky, nazývanej mestská časť. Tú je potrebné identifikovať aj z pohľadu zverených kompetencií a pôsobnosti, a to najmä v porovnaní s tradičným a najzákladnejším prvkom územnej samosprávy, ktorým je obec. Hoci v tomto ponímaní je aj administratívno-teritoriálny útvar mestskej časti v podstate obcou, tvorí však akýsi medzistupeň medzi obcou v pravom slova zmysle a mestom, ako významnejším aglomerátom hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho života populácie. Na dôvažok, aj mesto je vlastne chápané podľa teórií verejnej správy v podstate len a len obcou *de iure*. Uvedme si niekoľko dôležitých faktov o mestskej časti ako takej, vychádzajúcej z princípov legislatívneho rámca, ktorý ju vo svojom postavení stavia do semi-samosprávneho útvaru na území mesta Košice.

Pre lepšie chápanie umiestnenia mestskej časti do spleti orgánov verejnej správy, obzvlášť samosprávy, je vhodné brať do úvahy základné legislatívne predpisy upravujúce postavenie obce ako ekvivalentu mestskej časti v slovenskej štruktúre verejnej moci. Podľa Európskej charty miestnej samosprávy (1985), chápeme európsky regulatív vzniku a uznávania štruktúr obcí a regiónov za dôležitý základ demokratických štátov starého kontinentu. Charta je teda medzinárodným dokumentom, ktorý obsahuje princípy miestnych samospráv, čím určuje dôležitosť územnej samosprávy ako základu každého

demokratickeho systému. Podľa tejto Charty sa miestna samospráva označuje ako právo a spôsobilosť lokálnych orgánov riadiť a spravovať prevažnú časť verejných záležitostí v záujme miestneho obyvateľstva. Z charakteru dostupnosti verejnej služby správu verejných vecí vykonávajú prednostne tie útvary, ktoré sú k občanovi najbližšie. Presun úlohy inému orgánu by malo zohľadňovať rozsah a charakter požiadavky z pohľadu efektívnosti a hospodárnosti. Právomoci v rukách miestnej samosprávy sú poväčšine úplné a výlučné. Tieto právomoci nemôže narušiť žiadny ústredný či regionálny úrad. Naopak, právomoci delegované z vyšších štátnych či samosprávnych útvarov sú miestne orgány oprávnené prispôbovať miestnym pomerom. Miestne orgány si spravidla samy určujú vlastné administratívne štruktúry tak, aby ich prispôbili miestnym potrebám a zabezpečili účinný manažment. Zaujímavý oddiel Charty prinášajú ustanovenia o finančných operáciách a ich bezpečnosti, podľa ktorých má miestna samospráva v hospodárskej politike štátu nárok na vlastné finančné zdroje, s ktorými voľne disponuje v rámci svojich právomocí a sú úmerné kompetenciám, ktoré im ukladá zákon. Súčasť lokálnych finančných zdrojov tvoria miestne dane a poplatky, výšku ktorých majú miestne orgány právo určovať samostatne, samozrejme v medziach zákona. Finančné operácie zabezpečujúce miestnu politiku musia byť dostatočne rozmanité a životaschopné, aby umožňovali čo najlepšie „kráčať“ s reálnym vývojom nákladov spojených s plnením ich úloh.

Najdôležitejším právnym rámcom pre vymedzenie celkovej orientácie obce, teda v našom prípade mestskej časti, je okrem Ústavy SR najmä Zákon o obecnom zriadení č. 369/1990 Zb. Podľa tohto zákona chápeme aj mestskú časť ako samostatný územný samosprávny a správny celok združujúci osoby, ktoré majú na jej území trvalý pobyt. Je právnickou osobou, ktorá samostatne hospodári s vlastným majetkom a s vlastnými príjmami. Základnou úlohou mestskej časti pri výkone samosprávy je starostlivosť o všestranný rozvoj jej územia a o potreby jej obyvateľov. Miestna samospráva najmä realizuje úlohy riadneho hospodárenia s hnutelným a nehnuteľným majetkom, zostavuje svoj rozpočet a záverečný účet, rozhoduje o miestnych daniach a poplatkoch, usmerňuje ekonomickú, podnikateľskú a investičnú činnosť na danom teritóriu, zároveň v technickej infraštruktúre realizuje výstavbu a údržbu miestnych komunikácií, verejných priestranstiev, kultúrnych i športových zariadení a pamiatok. Zabezpečuje nakladanie s komunálnym a stavebným odpadom, udržiava čistotu na svojom území a spravuje zeleň, riadi zásobovanie teritória vodou, rieši nakladanie s odpadovými vodami a reguluje miestnu verejnú dopravu, schvaľuje rozvoj bývania a môže vykonávať vlastnú investičnú a podnikateľskú činnosť v záujme zabezpečenia potrieb obyvateľov. Mestská časť zároveň môže zriadiť svoje rozpočtové a príspevkové organizácie. Na mestskú časť možno zákonom prenášať niektoré úlohy štátnej správy, to prináša racionálnejšie a efektívnejšie výsledky priamo na mieste. Na takto prenesené úlohy štát poskytuje potrebné finančné a materiálne krytie. Zároveň nad plnením „štátnych“ úloh zverených mestskej časti vzniká dozor vláda.

Majetok mestskej časti je potrebné zhodnocovať a udržiavať vo svojej celkovej hodnote zásadne neznížený. Darovanie nehnuteľného majetku je zväčša neprípustné. Majetok možno použiť najmä na verejné účely, či podnikateľskú činnosť.

Základom transparentného finančného hospodárenia mestskej časti je záväzný rozpočet, schvaľovaný na jeden kalendárny rok, a taktiež záverečný účet ako podružný finančný dokument. Prebytok hospodárenia môže samospráva previesť do mimorozpočtového peňažného fondu alebo do svojho rozpočtu na nasledujúci rok. Mestská časť je rovnako povinná overiť svoju ročnú účtovnú závierku certifikovaným audítorm. Zákon vo svojich ustanoveniach pamätá aj na dôležité procesy pri vzniku, fungovaní, spôsobe rozhodovania a práce hlavných orgánov mestskej časti – zastupiteľstve a starostovi, ako aj na kreovanie výkonných, kontrolných či poradných orgánov ako komisie, miestnu radu či hlavného kontrolóra. Vyratúva jednotlivé úlohy pri výkone mandátu starostu či poslanca v miestnej samospráve a popisuje pracovný režim miestneho úradu.

Vzťah mesta Košice a mestskej časti

Základnú úpravu postavenia a vzťahov mestskej časti na poli svojho pôsobenia s mestom Košice ako aj štátnymi orgánmi upravujú dva normatívne predpisy. Jednak ide o Zákon o meste Košice (1990), ktorý došiel do času, kedy sa zákonodarca musí zamyslieť nad jeho novelizáciou, ktorej podstatu rozoberieme neskôr. Z tohto zákona vychádza ďalší normatívny právny rámec zakotvený v štatúte mesta Košice (2017). Odhliadnuc od už skôr spomenutých všeobecných právnych dokumentov upravujúcich všeobecné pôsobenie mestskej časti v princípoch miestnej samosprávy a preneseného výkonu štátnej správy, možno hovoriť o konkretizácii vymedzených vzťahov vo verejnej správe práve týmito dvoma uvedenými legislatívnymi zdrojmi.

Podľa zákona o meste Košice 401/1990 Zb. chápeme mestskú časť ako právnickú osobu, ktorá za podmienok osobitných predpisov a štatútu mesta Košice hospodári so zvereným a vlastným majetkom a so zverenými a vlastnými finančnými prostriedkami. Prívlastok „zverený“ je v tomto prípade dôležitý, vymedzujúci napojenie na rozpočtové kapitoly mesta Košice. Mestská časť vystupuje ako obec (podľa spomínaného zákona o obecnom zriadení) či už pri zverených a vyčlenených samosprávnych úlohách, vykonávajú tiež prenesený výkon štátnej správy v postavení obce a do tretice v postavení obce ako právnická osoba vystupuje aj ako žiadateľ na účely čerpania prostriedkov z fondov Európskej únie. Tu je však rozpor s reálnym postavením mestskej časti ako žiadateľa najmä v kapitálových investičných projektoch, ktoré vykonáva mestská časť „len“ na do správy zverenom majetku mesta Košice, hoci ho dlhé roky a výlučne využíva len mestská časť na verejnoprospešné účely. Väčšina ustanovení zákona o meste Košice sa zhoduje so znením zákona o obecnom zriadení. Odlišnosti sú v pojmosloví obecné verzus miestne (orgány územnej samosprávy). Odborné, organizačné a administratívne práce súvisiace s plnením úloh mestskej časti a jej orgánov plní miestny úrad. Ten podľa Zákona o meste Košice najmä zabezpečuje agendu orgánov mestskej časti a orgánov miestneho zastupiteľstva, odborné podklady a písomnosti na rokovanie orgánov mestskej časti, je podateľňou a výpravňou písomností mestskej časti, vypracúva písomné vyhotovenia rozhodnutí mestskej časti, vykonáva uznesenia miestneho zastupiteľstva, nariadenia mestskej časti a rozhodnutia mestskej časti. Organizáciu miestneho úradu, počet zamestnancov a ich pracovné náplne ustanovuje organizačný poriadok miestneho úradu. Na čele miestneho úradu stojí prednosta. Ten vedie úrad a organizuje jeho prácu.

Prednostu vymenúva a odvoláva starosta na dobu neurčitú, je zamestnancom mestskej časti, ktorý zodpovedá za svoju činnosť starostovi. Spolu s ním podpisuje zápisnice zo zasadnutí miestneho zastupiteľstva a miestnej rady, pričom má na týchto zasadnutiach poradný hlas. Spomínanú potrebu novelizácie tohto právneho predpisu predstavujú najmä paragrafy o vzniku či možnosti zrušenia či zlúčenia mestských častí formou obvyklých procedúr, do ktorých sú zákonom vnášané elementy trvácnosti (neflexibility). Tejto problematike budeme venovať nasledujúcu kapitolu. Teraz však ešte doplníme, že podrobnejšiu deľbu pôsobnosti medzi orgánmi mestských častí a mesta Košice upravuje štatút. Štatútom však nemožno preniesť na mestské časti výkon štátnej správy, ktorý bol zákonom prenesený na mesto. Funkcia primátora je nezlučiteľná s funkciou starostu.

Základným vnútorným dokumentom územnej samosprávy mesta Košice v oblasti vzťahov mesta s mestskými časťami a ďalšími organizáciami ako nositeľmi práv a povinností pri plnení zverených samosprávnych úloh, je teda spomínaný Štatút mesta Košice. Ten člení územie mesta na 22 katastrálnych území – mestských častí. Na margo počtu mestských častí uvedme, že už niekoľko rokov v spoločnosti panuje čulá diskusia o potrebe reorganizácie a zníženia počtu mestských častí, ktorých má mesto Košice nielen viac ako Hlavné mesto Bratislava (tá ich má 17) ale dokonca viac ako niektoré európske metropoly, napríklad Londýn či Madrid. Sú nimi tieto mestské časti: 1. Kavečany 2. Ťahanovce 3. Sídlisko Ťahanovce 4. Sever 5. Staré mesto 6. Džungľa 7. Šaca 8. Poľov 9. Lorinčík 10. Pereš 11. Myslava 12. Sídlisko KVP 13. Západ 14. Luník IX 15. Dargovských hrdinov 16. Košická Nová Ves 17. Barca 18. Šebastovce 19. Krásna 20. Nad jazerom 21. Juh 22. Vyšné Opátske.

Podľa Štatútu sa medzi orgánmi mesta vytvára aj Rada starostov, ako spoločný orgán mestských častí. Tá zaujíma stanoviská k predmetom rokovania mestského zastupiteľstva, ktoré je povinné tieto stanoviská prerokovať. Dôležitá je tretia časť Štatútu, ktorá vyrátava deľbu pôsobností medzi mesto a mestské časti. Práve tu je badať rozdiely vo výklade kompetencií klasických obcí podľa zákona o obecnom zriadení a mestskej časti.

Mesto štatútom prenáša výkon niektorých samosprávnych pôsobností na všetky mestské časti alebo len na niektoré mestské časti. Mesto si spravidla ponecháva vo vlastnej pôsobnosti rozhodovanie o veciach celomestského významu. Mestské časti môžu podľa svojich možností prispievať k rozvoju vlastného územia a k rozvoju služieb obyvateľom aj nad rámec samosprávnych pôsobností stanovených týmto štatútom. Mesto musí bez zbytočného odkladu oznamovať mestským častiam všetky relevantné informácie a tie ich bez zbytočného odkladu zverejňujú. Štatútom možno určiť, že niektoré samosprávne pôsobnosti prenesené na mestské časti vykonáva aj mesto, ak to pripúšťa povaha dotknutej samosprávnej pôsobnosti. Mesto zároveň výlučne vykonáva pôsobnosť stavebného úradu. Na účely tejto časti štatútu sa vecou celomestského významu rozumie vec vzťahujúca sa najmä na historické centrum mesta – mestskú pamiatkovú rezerváciu a jej ochranné pásmo, ďalej na orgány verejnej správy a iné štátne inštitúcie s pôsobnosťou okresného, krajského alebo celoštátneho významu a zastupiteľské úrady cudzieho štátu, na časti územia mesta, ktoré svojim charakterom slúžia na kultúru, rekreáciu, šport a inú záujmovú činnosť pre obyvateľov viacerých mestských častí alebo celého mesta,

historické pamiatky, historické parky, aleje, cintoríny, pamätníky a ďalšie pamätihodnosti zaradené do zoznamu pamätihodností mesta.

Samosprávne pôsobností podľa Štatútu možno rozdeliť tiež do ucelených sfér verejného života. Ide o tieto oblasti:

- Regulácia podnikateľskej činnosti, ak ide o vec miestneho významu. Mestské časti upravujú všeobecne záväzným nariadením predaj výrobkov a poskytovanie služieb na trhovách miestach, podnikateľských aktivít, pravidiel času predaja v obchode a času prevádzky služieb. Mestské časti vydávajú v rámci regulácie aj súhlas s umiestnením automatov alebo vyjadrenia k investičným zámerom mesta a tretích osôb na území príslušnej mestskej časti.
- Nakladanie s komunálnym odpadom a drobným stavebným odpadom, vrátane kontroly technického stavu stanovišť zberných nádob, kontajnerov alebo vriec na verejne prístupných miestach, riešia nezákonne umiestnený odpad na svojom území („čierne skládky“) a navrhujú opatrenia na zlepšenie stavu nakladania s komunálnym odpadom.
- Čistota a údržba verejných priestranstiev – mesto Košice zveruje (len) niektorým mestským častiam pôsobnosť na vykonávanie údržby verejnej zelene a verejných priestranstiev, zároveň všetkým mestským častiam prenecháva agendu evidencie psov. Pozor, evidencia psov a inkasovanie miestnej dane za psa sú dve rozdielne veci..
- Správa cintorínov a iných pohrebísk je zverená niektorým mestským častiam podľa miestnej pôsobnosti na vykonávanie údržby pohrebísk miestneho významu.
- Správa pozemných komunikácií je zverená (len) niektorým mestským častiam na údržbu miestnych komunikácií II. a III. triedy, na ktorých nepremáva mestská hromadná doprava, miestnych komunikáciách IV. triedy vrátane zabezpečenia zimnej údržby a čistoty, zriaďovanie bezbariérových prechodov a cyklistických dráh. Všetky mestské časti však predkladajú návrhy na umiestňovanie zastávok a prístreškov mestskej hromadnej dopravy na svojom území. Evidenciu miestnych komunikácií podľa tried a mestských častí vedie mesto.
- Správa verejného osvetlenia patrí do pôsobnosti vybraných mestských častí.
- V oblasti kultúry a športu mesto prenáša na mestské časti povinnosť vytvárať podmienky pre rozvoj kultúrneho a športového života obyvateľov svojej mestskej časti, vykonávať údržbu verejných kultúrnych, športových a ďalších zariadení miestneho významu, ktoré majú mestské časti vo svojom vlastníctve, zverené do správy alebo v nájme.
- V sociálnej oblasti zveruje mesto do kompetencií mestských častí značnú časť úloh. Za všetky spomeňme identifikáciu osôb vyžadujúcich sociálnu službu, stravovanie dôchodcov, rozhodovanie na úseku pomoci v hmotnej núdzi, spolupôsobenie na úseku sociálno-právnej ochrany detí a kurately a pod. Relatívne poslednou novinkou, ktorá pribudla do pôsobnosti mestských častí v kontexte vojnového konfliktu na Ukrajine, je povinnosť v oblasti zabezpečenia pomoci pre cudzincov pri poskytovaní príspevku osobám, ktoré poskytujú ubytovanie pre odídencov.

- Špeciálne pôsobnosti prenesené na niektoré mestské časti sa týkajú výkonu opatrovateľskej služby a pomoci pri osobnej starostlivosti o dieťa, tu môže plniť mestská časť úlohy pre obyvateľov ďalších mestských častí.

V štatúte je však aj dôležitá štvrtá časť dokumentu, pojednávajúca o ekonomike mesta a mestských častí, z ktorej vyberieme to najdôležitejšie pre posúdenie aspektov v prospech efektívnosti hospodárskych operácií mestskej časti.

Mesto a mestské časti hospodária samostatne (separátne) s vlastným a zvereným majetkom a s vlastnými a zverenými finančnými prostriedkami. Samostatne pripravujú a schvaľujú svoj rozpočet a záverečný účet, vedú účtovníctvo a evidenciu o svojom hospodárení a tiež vykonávajú kontrolu hospodárenia právnických osôb, ktoré založili alebo zriadili a ktoré sú napojené na ich rozpočty. Rozpočet mesta a rozpočet mestských častí teda jednak vyjadruje ekonomickú samostatnosť mesta a mestských častí, zároveň zahŕňa finančné vzťahy k štátnemu rozpočtu. Dôležité je si však uvedomiť, že hlavný tok finančných operácií plynie v smerovom vyjadrení mesto → mestská časť. Až na jedinú výnimku, kedy finančný tok v podiele 50% smeruje od mestskej časti k mestu – a to v prípade predaja nehnuteľnosti patriacej mestskej časti. Najväčším a najdôležitejším príjmom mesta Košice a následne aj mestskej časti, je najmä podiel na výnose dane z príjmov fyzických osôb. Pre mesto Košice išlo v roku 2022 o čiastku viac ako 100 miliónov eur. Spomeňme ešte, že k ďalším príjmom mesta Košice patria aj miestne dane, poplatky vrátane miestneho poplatku za rozvoj (poplatok za rozvoj je pomerne krátko na „scéne“ pri hospodárení verejných samospráv), taktiež nedaňové príjmy z vlastníctva majetku a z jeho prevodu, príjmy z činnosti rozpočtových organizácií a príspevkových organizácií zriadených mestom a právnických osôb, v ktorých má podiel mesto, samozrejme nesmú chýbať pokuty, penále a iné sankcie uložené mestom za porušovanie záväzných nariadení, úroky z finančného imania mesta. Nemenej významnými zdrojmi financovania sú v dnešnej dobe do popredia sa dostávajúce tuzemské a zahraničné účelové granty a transfery poskytnuté na bežné a kapitálové výdavky vrátane prostriedkov z Európskej únie, rovnako aj prijaté úvery a pôžičky, či dobrovoľné dary a príspevky fyzických osôb a právnických osôb. Nevyhnutnou súčasťou „pritekajúcou“ do rozpočtu mesta (aj mestských častí) je krytie preneseného výkonu štátnej správy formou dotácie zo štátneho rozpočtu (najmä z rozpočtovej kapitoly Ministerstva vnútra) a potom spomínaných 50 % z príjmu z predaja nehnuteľností realizovaného mestskými časťami.

Pri financovaní mestských častí z metodického pohľadu Štatútu mesta Košice ide predovšetkým o finančné operácie pozostávajúce z podielu na výnose daní z príjmov fyzických osôb, podiel na miestnych daniach a podiel na výnose z poplatku za rozvoj, podľa schválenej čiastky na obyvateľa pre jednotlivé mestské časti v rozpočte mesta. Celkovo tak mesto posielala na účty 22 mestských častí dokopy 13 miliónov eur, z toho je zhruba 110 tisíc eur 50% podiel na výbere dane za psa, zároveň sa v tomto objeme balíka peňazí pre mestské časti objavuje aj novinka z posledných rokov – výnos z poplatku za rozvoj, ktorý platia najmä súkromní developeri mestu popri vlastnej realizácii investičnej činnosti. Rovnako ako daň za psa táto úhrada znamená následne 50% podiel presunutý na účty mestských častí, čo v roku 2022 predstavovalo približne 1,2 milióna eur. Medzi ostatné štandardné finančné toky smerujúce na účet mestskej časti patria úroky z úverov

a vkladov a príjmy z hazardných hier, ten je v súčasnosti enormne diskutovaný v politických i spoločenských kruhoch, pričom hoci predstavuje značný balík peňazí pre mestskú časť, zároveň fenomén hazardných hier prináša negatívny jav v živote spoločnosti, rodín i jednotlivcov, ktorý zrejme o niekoľko rokov vymizne z kamenných prevádzok a presunie sa len do online sektora. K príjmom ešte uveďme aj bežné a kapitálové granty a transfery, dobrovoľné dary a príspevky fyzických a právnických osôb. K ďalším príjmom mestskej časti vo všeobecnosti môžu patriť aj príjmy z podnikania obchodných spoločností zriadených mestskou časťou alebo v ktorých má podiel a príjmy z činnosti rozpočtových organizácií a príspevkových organizácií zriadených mestskou časťou.

S použitím 50% príjmu z poplatku za rozvoj (z developerských projektov) však súvisí istá povinnosť. Mestská časť musí oboznámiť mesto s použitím tohto výnosu na realizované projekty z týchto finančných prostriedkov v príslušnom kalendáriom roku do 31. januára tohto kalendárneho roka.

Tak ako aj v obciach podľa určitých parametrov, a v prevažnej väčšine miest na Slovensku, aj v mestskej časti sa bez výnimky cyklicky s vymedzeným časovým horizontom kreujú dva významné strategické dokumenty – Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mestskej oblasti a Akčný plán rozvoja mestskej časti. Rozvojový strategický dokument však musí korelovať a súvisieť s hlavnou osou rozvoja mesta Košice, ktorá má súvis s vyšším integračným dokumentom Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Košice a ten dokonca s vyššou „inštanciou“ dokumentu Integrovanej územnej stratégie Košického samosprávneho kraja ako predpoklad čerpania Európskych štrukturálnych a investičných fondov projektovaných na aktuálne obdobie do roku 2027. Harmonizácia spomenutých územných stratégií rozvoja je kľúčová najmä z dôvodu dosiahnutia vzájomného súladu a reálneho včlenenia projektových zámerov mestskej časti do priorít mestskej rozvojovej stratégie. Na základe výstupov analýz územia v rámci príprav nadradených programov rozvoja následne prebehne definovanie stratégie mestskej časti pre aktuálne programové obdobie s výhľadom do roku 2030.

K ďalším ťažiskovým kompetenčným oblastiam v samostatných rukách mestských častí patria úseky organizačných, právnych, registratúrnych, rozvojových a stavebných, či majetkových záležitostí, prípadne oblasť kultúry, športu i vzdelávania. Zvláštnou kategóriou je prenesený výkon štátu v oblasti matriky a evidencie obyvateľstva, ktorú mestská časť rovnako vykonáva.

Redukcia mestských častí ako krok k hospodárskej efektívnosti

Vo všeobecnosti jednoduchý zákonný princíp vzniku alebo zániku či zlúčenia mestských častí má v rukách mestské zastupiteľstvo vo forme prijatia všeobecne záväzného nariadenia. Na jeho prijatie je potrebná trojpäťtinová väčšina všetkých poslancov a nemôže byť prijaté v poslednom roku volebného (funkčného) obdobia orgánov mesta Košice. Tento princíp však bez problémov narazí na inštitút veta, či už zo strany samotných mestských častí (ich zastupiteľstiev) vo veci zmeny hraníc, ak nariadenie mesta „neprejde“ súhlasom trojpäťtinovej väčšiny všetkých poslancov miestneho zastupiteľstva

mestskej časti. Zároveň tiež prijaté nariadenie mestského parlamentu môžu v referende odmietnuť miestni obyvatelia mestskej časti. Je však potrebné, aby sa takéto referendum na miestnej úrovni konalo do 120 dní odo dňa prijatia nariadenia mestského zastupiteľstva o vytvorení či zrušení (zlúčení) mestských častí. Podľa týchto pravidiel je skôr nepravdepodobné, že si stabilní funkcionári územnej samosprávy v tak špecifických útvaroch, akými sú mestské časti v symbióze s mestom, dobrovoľne a dokonca iniciatívne zlikvidujú svoj profesný, politický a ekonomický záujem. Preto je diskusia o externom zásahu, formou regulácie (novely zákona) z pozície centrálného zákonodarcu (NR SR), nad mieru žiaduca. V tejto časti spomeňme ešte zvláštny orgán, Radu starostov, ktorý má v talóne niekoľko kontrolných, iniciatívnych i schvaľovacích kompetencií. Práve Rada starostov figuruje aj v diskusiách o prevzatí vážnejších nástrojov v celomestských otázkach do svojich rúk.

Zdanlivo pragmatickejšia cesta na redukcii počtu mestských častí ponúka zákon o meste Košice v ustanoveniach týkajúcich sa štatútu mesta. Ten totiž rovnako vymedzuje hranice mestských častí a rozdeľuje samosprávne pôsobnosti, či zverenie majetku medzi mesto a mestské časti. Tieto ustanovenia dávajú do rúk nadpolovičnej väčšiny všetkých poslancov mestského zastupiteľstva zmenu alebo dokonca štatútu (teda už nie potreba trojpäťinovej väčšiny všetkých poslancov).

Hlavné pohnútky k diskusii o redukcii mestských častí v Košiciach, ktorých je až 22, vyplývajú najmä z potreby harmonizácie verejných financií, ktoré majú prioritne slúžiť na miestny a mestský rozvoj technickej a sociálnej infraštruktúry, spoločenský blahobyť a prorastové opatrenia. Z verejného balíka daňových poplatníkov je teda ukrajovaná značná časť na mzdové krytie samosprávnych funkcionárov a odmeny poslaneckých zástupcov, úradných aparátov a správy budov pod rôznorodým manažérskym režimom. Nielen 22 platov starostov, či takmer tri stovky odmien poslancov v mestských častiach, ale aj enormné náklady na zdvojené konanie komunálnych volieb každé štyri roky a mnohé iné parametre vyčísľujú odborníci z radov reformy verejnej správy ako potrebnú úsporu z verejných zdrojov štátneho rozpočtu.

Pozitívny vplyv na rozpočet verejnej správy by spočíval práve v zjednodušení procesu, ktorým možno dosiahnuť zníženie celkového počtu mestských častí v meste Košice, pričom daný proces by nepočítal s kompetenciou mestskej časti na organizáciu miestneho referenda, ktorým by dotknutá mestská časť mohla odmietnuť nariadenie (VZN) mesta o vytvorení, zrušení, zlúčení alebo rozdelení mestskej časti. Ešte raz si pripomeňme, že hlavným nositeľom samosprávy na území mesta Košice je Mesto Košice. Mestské časti majú de facto len odvodenú samosprávu, v rozsahu zverenom zákonom a štatútom. Podstatou novelizácie zákona o meste Košice by mala byť zmena postupu pri vytváraní, zrušovaní, zlučovaní alebo rozdeľovaní mestských častí v meste Košice. Táto kompetencia sa aktuálne v národnej rade navrhuje presunúť na mestské zastupiteľstvo, ktoré o danej problematike bude rozhodovať štatútom. Následne by mala Rada starostov možnosť v lehote 60 dní odmietnuť príslušné rozhodnutie mestského zastupiteľstva. V takom prípade by však toto zastupiteľstvo mohlo opätovne prerokovať príslušnú vec a veto Rady starostov prelomiť kvalifikovanou väčšinou - trojpäťinovou väčšinou všetkých poslancov mestského zastupiteľstva. Preto sa so zreteľom na vyššie uvedené

navrhuje vypustiť možnosť mestskej časti zablokovať celý proces prostredníctvom referenda mestskej časti. Návrh novely zákona bude mať pozitívny vplyv na rozpočet verejnej správy, nebude mať žiadne sociálne vplyvy, vplyvy na životné prostredie, vplyvy na služby pre občana, vplyvy na informatizáciu spoločnosti, vplyvy na podnikateľské prostredie ani vplyvy na manželstvo, rodičovstvo a rodinu.

Je však potrebné uviesť na pravú mieru, že samotnou novelou zákona sa stále nemení počet mestských častí v meste Košice. Zmena ustanovení len vytvára podmienky na to, aby bolo zlúčenie mestských častí v praxi realizovateľné. Iná strana mince zas nabúrava demokratické princípy, najmä snaha odobrať občanom právo vyjadriť sa v referende ako nástroj priamej demokracie. V každom prípade je dôležité, aby sa o tak zásadnej zmene zákona viedla plnohodnotná verejná a odborná diskusia, nielen na úrovni NR SR, ale aj v košickom mestskom zastupiteľstve, v mestských častiach a medzi obyvateľmi Košíc. Odborníci dlhodobo poukazujú na potrebu redukcie mestských častí, ktoré Košičanov stoja milióny eur ročne.

V závere ešte uvedme niekoľko ročnú skúsenosť, ktorá predstavovala snahu v najmenej mestskej časti Košíc (Džungľa) zodpovedať otázku možného zlúčenia s inou mestskou časťou. V miestnom referende 6. februára 2016 sa zúčastnilo 297 zo 491 oprávnených voličov, čo predstavuje vyše 60 percent. Referendum bolo teda platné. Na otázku odpovedalo záporne približne 95 percent zúčastnených, čím jasne odpovedalo na akékoľvek snahy vyššieho spoločenského dopytu o racionalizáciu danej územnej samosprávy. Dodajme, že mestská časť Džungľa má v súčasnosti približne 800 obyvateľov.

Záver

Otázka vhodného územno-správneho členenia krajiny, je dôležitou spoločensko-politickou otázkou už od najstarších čias a je nepochybne jednou z najpálčivejších tém súčasnej spoločensko-politickej scény. Obzvlášť v tejto modernej dobe súčasných demokratických zriadení, je najviac skloňovaný finančný princíp riadenia komunitného a celospoločenského diania v spoločnosti. Jednou z najdôležitejších línií opodstatnenosti presunu manažovania verejného „blaha“ na čo najnižšie správne jednotky, je práve transparentné, účelné a účinné, efektívne, hospodárne a tiež aj bezpečné alokovanie finančných procesov do rôznych oblastí lokálnych (parciálnych) segmentov fungovania verejnosti.

Tak ako je potrebné vnímať vplyv kultúrnych, etnických, spoločenských, ekonomických, či geografických aspektov, tradícií, zvykov a verejnej mienky, na vytváranie a spravovanie vecí verejných v jednotlivých oblastiach a územných jednotkách verejnej správy, je zároveň nevyhnutné upriamiť pozornosť na ich financovanie, vytváranie finančných vzťahov a ekonomických operácií. Obzvlášť pri pohľade na účelnosť transakcií a hospodárskych úkonov v relatívne samostatných územných útvaroch. Preto územno-správne jednotky (štát, región, respektíve kraj, okres, mesto, obec, či iný územný alebo správny celok) prostredníctvom svojich orgánov predstavujú značne diferencovanú štruktúru zabezpečujúcu spravovanie verejných záležitostí a záujmov svojich obyvateľov.

Otázka počtom obyvateľov zhruba štvrt' miliónových Košíc na efektívny počet mestských častí, teda funkčných obcí v meste, „štátov v štáte“, s perspektívou vhodného usporiadania kompetenčných reťazcov a právomocí, bude zrejme ešte niekoľko rokov páľčivou témou nielen miestnych funkcionárov východoslovenskej metropoly, ale zjavne aj pokusmi politických iniciatív v celonárodnom legislatívnom procese, ktorý v 21. storočí reflektuje aj záujem o čo najúspornejší model byrokracie a aparátov moci vo verejnej správe. Pritom riešenie je na dosah.

Tento článok odporúča na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:

Dr.h.c. prof. Ing. Vladimír Klimo, CSc.

Použitá literatúra

1. *EURÓPSKA CHARTA miestnej samosprávy*. Štrasburg, 1985. Sekcia ETS – 122. On-line at: <http://www.minv.sk/europska-charta-miestnej-samospravy>.
2. *ŠTATÚT MESTA KOŠICE* prijatý Mestským zastupiteľstvom v Košiciach uznesením č. 739 prijatým na svojom XV. zasadnutí dňa 24. 4. 2017.
3. ZÁKON č. 369/1990 Zb. z 6. septembra 1990 *o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov*.
4. ZÁKON č. 401/1990 Zb. z 1. októbra 1990 *o meste Košice v znení neskorších predpisov*.
5. ZÁKON č. 583/2004 Z. z. z 23. septembra 2004 *o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy v znení neskorších predpisov*.

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189